

แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก กรณีศึกษา
อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย*
GUIDELINES FOR MANAGING WORLD HERITAGE AREAS
A CASE STUDY OF SUKHOTHAI HISTORICAL PARK

อานูภูมิ มณฑิธร

Arnupoom Monthian

กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์

Kampanart Wongwatthanaphong

โชติ บดีรัฐ

Chot Bodeerat

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, ประเทศไทย

Pibulsongkram Rajabhat University, Thailand

E-mail: arnupoom_2525@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก 2) ศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก และ 3) ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก ดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจกับบุคลากรของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จำนวน 236 คน โดยเก็บจากประชากรทั้งหมด เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า t-test การทดสอบค่า F-test และการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยรูปแบบข้อมูลเชิงพรรณนาความ ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับสภาพการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) การเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก พบว่า บุคลากรที่มี เพศ

* Received 11 March 2024; Revised 12 May 2024; Accepted 16 May 2024

อายุ การศึกษา ตำแหน่ง เงินเดือน และประสบการณ์ทำงาน แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก ไม่แตกต่างกันทุกด้าน 3) แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก พบว่า (1) การดำเนินการสำรวจจัดทำทะเบียนจำนวนโบราณสถานทั้งหมดให้ชัดเจน (2) การดำเนินการทางด้านงานวิชาการและงานบูรณะโบราณสถาน (3) การดำเนินการถ่ายทอดข้อมูลองค์ความรู้ด้านแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่ (4) การดำเนินการประสานงานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและชุมชน และ (5) การดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนผลประโยชน์ให้กับประชาชนในพื้นที่จากการบริหารจัดการอย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, พื้นที่มรดกโลก, อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

Abstract

The research article aims to 1) study the management conditions of World Heritage areas, 2) study and compare personal factors affecting the management of World Heritage areas, and 3) study guidelines for managing World Heritage areas. Conduct research according to integrated research methods. During quantitative research A survey research study was used with 236 personnel of the Sukhothai Historical Park, collected from the entire population. The tool was a questionnaire. Data were analyzed by frequency, percentage, mean, and standard deviation. and t-tests, F-tests, and qualitative research. Through in-depth interviews with 12 key informants, data were analyzed using descriptive data formats. The results of the research found that 1) the level of management conditions of World Heritage areas Overall, it was at a high level. 2) Comparison of personal factors affecting the management of World Heritage areas. It was found that personnel with different genders, ages, education, positions, salaries, and work experiences had different opinions on the management of World Heritage areas. Not different in every aspect. 3) Guidelines for managing World Heritage areas found that (1) conducting surveys to clearly register the total number of ancient sites (2) conducting academic work and restoring historical sites (3) Conducting the transfer of information and knowledge regarding area management practices (4) Conducting coordination and cooperation between

agencies and communities and (5) Conducting promotion and support of benefits to the people in the area from effective management. concrete

Keywords: Management, World Heritage area, Sukhothai Historical Park

บทนำ

การบริหารจัดการพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยมีจุดแข็งหลายประการเพราะทางอุทยานให้ความสำคัญกับหลักการบริหารจัดการเพราะการบริหารจัดการเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานต่าง ๆ เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะชี้ให้เห็นความสำเร็จหรือความล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพหรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงาน (สำนักงานพื้นที่พิเศษ 4, 2566) การบริหารจึงเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของการดำเนินการ ซึ่งองค์ประกอบของการบริหารจัดการที่ต้องดำเนินการมีประสิทธิภาพ มีองค์ประกอบ 7 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการกำหนดนโยบายและการวางแผน 2) ด้านการจัดองค์กรเพื่อการบริหารจัดการพื้นที่ 3) ด้านการจัดบุคลากรเพื่อการบริหารจัดการพื้นที่ 4) ด้านการอำนวยความสะดวกและการสั่งการ 5) ด้านการประสานงาน 6) ด้านการรายงานผลการปฏิบัติการ และ 7) ด้านการบริหารงบประมาณในพื้นที่ (ชาติรี มหันตรัตน์ และจันทร์แรม เรือนแป้น, 2562) แต่ในขณะเดียวกันการบริหารจัดการพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยก็พบปัญหาด้วยกัน การเสื่อมสภาพของโบราณสถาน เนื่องจากสภาพแวดล้อมตามกาลเวลา ภัยธรรมชาติและผลกระทบจากการพัฒนาในพื้นที่ การรุกรานพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์และโบราณสถาน ความขัดแย้งหรือความไม่เข้าใจกัน ระหว่างประชาชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลจัดการพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ประชาชนบางส่วนในพื้นที่ขาดความรู้ความเข้าใจในคุณค่าของการเป็นแหล่งมรดกโลกและขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการร่วมกันจากประชาชนในพื้นที่ ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินโครงการในช่วงเปลี่ยนผ่านปีงบประมาณ เป็นต้น (สำนักงานพื้นที่พิเศษ 4, 2566) แต่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยนั้นมีหน้าที่ ในทำนุบำรุง รักษา โบราณสถานในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ พัฒนาอุทยานประวัติศาสตร์ และสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมถูกต้องตามหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ ให้บริการการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ และโบราณคดี เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริม สนับสนุนองค์กร เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประชาชน การให้บริการด้านข้อมูลต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนในการดำเนินกิจกรรมที่เหมาะสมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมด้านประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งงานบริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง บริหารจัดการ และจัดหาผลประโยชน์ภายในอุทยานประวัติศาสตร์ที่ไม่ขัดกับข้อมูลทางวิชาการและหลักการอนุรักษ์

โบราณสถาน และปฏิบัติงานร่วมกับ หรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ (อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย, 2566)

จากที่กล่าวมาการบริหารจัดการพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยดำเนินการเพื่อให้การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพ แต่ก็ยังพบปัญหาบางในการดำเนินงาน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เพื่อศึกษาว่าการบริหารจัดการพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยปัจจุบันเป็นอย่างไร มีระดับการบริหารจัดการอยู่ในระดับใด ทั้งเพื่อจะสรุปเป็นแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปเป็นแนวทางในการบริหารจัดการต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย
3. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ บุคลากรของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จำนวน 236 คน โดยเก็บจากประชากรทั้งหมด (อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย, 2566)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จำนวน 12 คน โดยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 3 กลุ่ม คือ 1) หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง 2) ผู้นำท้องถิ่น และ 3) กลุ่มประชาชนและนักท่องเที่ยว

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ซึ่งสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย ดังนี้

แบบสอบถาม ใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาวิเคราะห์แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ดังนี้ 1) ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามประเภทตรวจสอบรายการ (Check list) และ 2) แบบสอบถามเกี่ยวกับการ

บริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย มีลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ คือ

แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสร้างประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อการวิจัย แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ประกอบด้วย 2 ประเด็นคำถาม ดังนี้ 1) สภาพการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เป็นอย่างไร 2) แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ควรมีแนวทางการดำเนินการอย่างไร

3. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

การศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากหนังสือ ตำรา การศึกษาอิสระ การค้นคว้าอิสระ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย บทความ ทั้งในรูปแบบรูปเล่ม และเว็บไซต์ หรือเครือข่ายอินเทอร์เน็ต นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสร้างกรอบแนวคิด สร้างเครื่องมือจากกรอบแนวคิดแล้วนำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ หลังจากนั้นนำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง โดยการวัดความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ซึ่งเครื่องมือการวิจัยฉบับนี้ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ แล้วนำเครื่องมือที่ตรวจสอบแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายกัน จำนวน 30 ชุด ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ คือ 0.881 และนำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้แล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอความเห็นชอบ และจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มประชากรต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม คือ ขอหนังสือจากคณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับบุคลากรของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จำนวน 236 ชุด โดยผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามด้วยตนเองและนำแบบสอบถามมาตรวจสอบหาความสมบูรณ์ของข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4.2 การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ คือ ขอหนังสือจากคณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่างๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

- สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) คือ วิเคราะห์โดยนำมาแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

- สถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistic) คือ วิเคราะห์โดยการทดสอบค่า t-test (Two-Independent Sample Test) และสถิติทดสอบค่า F-test (One-Way ANOVA)

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) เพื่อที่จะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจัดการระบบข้อมูลซึ่งอาศัยหลักเกณฑ์โดยการจำแนกหรือการจัดกลุ่มข้อมูลและเขียนบรรยายแบบพรรณนาความ

ผลการวิจัย

1. ระดับสภาพการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับสภาพการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย โดยภาพรวม

(N= 236)

ลำดับ	การบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก กรณีศึกษา อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านการกำหนดนโยบายและการวางแผน	3.85	0.88	มาก
2	ด้านการจัดองค์กรเพื่อการบริหารจัดการพื้นที่	3.92	0.60	มาก
3	ด้านการจัดบุคลากรเพื่อการบริหารจัดการพื้นที่	3.80	0.92	มาก
4	ด้านการอำนวยความสะดวกและการสั่งการ	3.96	0.75	มาก
5	ด้านการประสานงาน	3.77	0.71	มาก
6	ด้านการรายงานผลการปฏิบัติการ	3.97	0.68	มาก
7	ด้านการบริหารงบประมาณในพื้นที่	3.92	0.70	มาก
ภาพรวม		3.88	0.52	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับสภาพการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการรายงานผลการปฏิบัติการ ($\bar{X} = 3.97$) รองลงมา คือ ด้านการอำนวยความสะดวกและการสั่งการ ($\bar{X} = 3.96$) ด้านการจัดองค์กรเพื่อการบริหารจัดการพื้นที่ ($\bar{X} = 3.92$) ด้านการบริหารงบประมาณในพื้นที่ ($\bar{X} = 3.92$) ด้านการกำหนดนโยบายและการวางแผน ($\bar{X} = 3.85$) ด้านการจัดบุคลากรเพื่อการบริหารจัดการพื้นที่ ($\bar{X} = 3.80$) และด้านการประสานงาน ($\bar{X} = 3.77$) ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

ตารางที่ 2 ผลสรุปการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

(N = 236)

ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	ค่า t	ค่า F	Sig	ผลการศึกษา	
					ยอมรับ	ปฏิเสธ
เพศ	การบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก	- 0.056	-	0.955	-	✓
อายุ	การบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก	-	0.413	0.744	-	✓
การศึกษา	การบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก	-	0.480	0.750	-	✓
ตำแหน่ง	การบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก	-	1.096	.351	-	✓
เงินเดือน	การบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก	-	0.087	0.917	-	✓

ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	ค่า t	ค่า F	Sig	ผลการศึกษา	
					ยอมรับ	ปฏิเสธ
ประสบการณ์ทำงาน	การบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก	-	0.598	0.551	-	✓

จากตารางที่ 2 การเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย พบว่า บุคลากรที่มี เพศ อายุ การศึกษา ตำแหน่งเงินเดือน และประสบการณ์ทำงาน แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ไม่แตกต่างกันทุกด้าน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แบ่งออกเป็นจำนวน 3 กลุ่ม จำนวน 12 คน ได้แก่ 1) หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง 2) ผู้นำท้องถิ่น และ 3) ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส ประชาชนชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้ขอสัมภาษณ์ 2 ประเด็นหลัก คือ 1) สภาพการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และ 2) แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยสรุปประเด็นข้อมูล ดังนี้ แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ควรดำเนินการตามแนวทางเชิงรุกในการบริหารจัดการตามหลักการของหน่วยงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้ 1) เร่งรัดดำเนินการสำรวจจัดทำทะเบียนจำนวนโบราณสถานทั้งหมดในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและดำเนินการกำหนดขอบเขตของโบราณสถานให้ชัดเจนเพื่อเป็นการแยกแนวเขตของโบราณสถานให้ออกจากพื้นที่ของชุมชน 2) เร่งรัดดำเนินการทางด้านงานวิชาการ และงานบูรณะโบราณสถานเพื่อป้องกันไม่ให้โบราณสถานเสื่อมสภาพ 3) การดำเนินการถ่ายทอดข้อมูลองค์ความรู้ด้านแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่ แนวทางการอนุรักษ์โบราณสถาน และความสำคัญของโบราณสถานต่อชุมชน 4) ดำเนินการประสานงานความร่วมมือกับหน่วยงานและชุมชน ถึงแนวทางการดำเนินงาน การส่งเสริมให้เกิดความรู้และความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อให้เกิดความรักความหวงแหนในโบราณสถาน และ 5) การดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและประชาชนมีรายได้จากการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับสภาพการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการรายงานผลการปฏิบัติการ รองลงมา คือ ด้านการอำนวยความสะดวกและการสั่งการ ด้านการจัดองค์กรเพื่อการบริหารจัดการพื้นที่ ด้านการบริหารงบประมาณในพื้นที่ ด้านการกำหนดนโยบายและการวางแผน ด้านการจัดบุคลากรเพื่อการบริหารจัดการพื้นที่ และด้านการประสานงาน ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าหน่วยงานได้จัดทำวิธีหรือแนวทางในการทำงานเพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามนโยบายที่กำหนดไว้ ได้การจัดองค์กรที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานด้วยการลดขั้นตอนการปฏิบัติงานให้มีความสะดวกและคล่องตัว มีการจัดทำแผนการดำเนินงานหรือข้อตกลงในการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการพื้นที่ ผู้บริหารควบคุมและตรวจสอบการปฏิบัติงานด้วยความชอบด้วยกฎหมายและความเหมาะสมมีการอำนวยความสะดวกให้พนักงานปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ทำงานตามระเบียบ ข้อบังคับที่วางไว้ นำรายงานผลการดำเนินงานและผลการประเมินจากภายในและภายนอกมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาองค์กร และมีการดำเนินการประกาศสอบราคาและประกวดราคาอย่างโปร่งใสสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธาตรี มหันตรัตน์ และจันทร์แรม เรือนแป้น (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลกแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและเมืองบริวารอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลกนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและเมืองบริวารที่สำคัญมี 7 เรื่อง ได้แก่ 1) การบุกรุกพื้นที่ 2) การขาดองค์กรหลักเพื่อเป็นศูนย์กลางการบริหารจัดการ 3) การขาดบุคลากรในการบริหารจัดการ 4) การใช้ที่ดินในพื้นที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 5) การเมืองท้องถิ่นภายในพื้นที่ 6) งบประมาณในการบริหารจัดการ 7) การบังคับใช้กฎหมาย และสอดคล้องกับงานวิจัยของอนัสพงษ์ ไกรเกรียงศรี (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการเส้นทางท่องเที่ยวแหล่งมรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย และอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาศิลปะสุโขทัย ทั้งสภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รูปแบบศิลปะ การรับ-ส่งอิทธิพลทางศิลปะ กระบวนการอนุรักษ์ในภาพรวมเพื่อออกแบบเส้นทางและการบริหารจัดการเส้นทางท่องเที่ยว ในบริบทของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัยและกำแพงเพชร อาณาจักรสุโขทัย เป็นยุคสมัยที่งานศิลปะมีความงดงามเป็นเลิศ ทรงคุณค่า และมีความเป็นเอกลักษณ์ สมัยหนึ่ง เกิดขึ้นในช่วงพุทธ

ศตวรรษที่ 19 บริเวณพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยในปัจจุบัน มีศูนย์กลางอยู่ที่กรุงสุโขทัย โดยมีเมืองศรีสัชนาลัย พิษณุโลก และกำแพงเพชร เป็นเมืองบริวาร อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชร ได้ถูกประกาศขึ้นบัญชีเป็นมรดกโลกในกลุ่มศิลปสุโขทัย เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2536 อันนับเป็นกลุ่มอุทยานประวัติศาสตร์ที่มีขนาดพื้นที่เชื่อมต่อกว้างขวางมากที่สุดของประเทศไทย อีกทั้งได้รับการบูรณะตามกระบวนการอนุรักษ์ รวมถึงการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ของอุทยานประวัติศาสตร์ และโบราณสถานที่อยู่ในบริบท โดยสำนักศิลปากรที่ 6 หน่วยศิลปากรที่ 3 กรมศิลปากร เป็นหน่วยงานหลักอันส่งเสริม และสนับสนุนให้อุทยานประวัติศาสตร์ทั้ง 3 แห่งนี้ได้รับความสนใจในด้านการศึกษาศิลปะประวัติศาสตร์ศิลปะ และการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก

2. การเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย พบว่า การเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก พบว่า บุคลากรที่มี เพศ อายุ การศึกษา ตำแหน่ง เงินเดือน และประสบการณ์ทำงาน แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ไม่แตกต่างกันทุกด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดโอภาส โอภาโส (ศิริกิตติกุล) (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการจัดการพื้นที่มรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการจัดการพื้นที่มรดกโลก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นั้น พบว่า ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ กับการจัดการพื้นที่มรดกโลกมีความสัมพันธ์กัน และมีความสัมพันธ์กันในระดับมาก ($r = 0.844$, $p\text{-value} = 0.000$) และปัจจัยด้านพุทธธรรม คือ หลักปธาน 4 กับการจัดการพื้นที่มรดกโลกมีความสัมพันธ์กันและมีความสัมพันธ์กันในระดับมาก ($r = 0.867$, $p\text{-value} = 0.000$)

3. แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย พบว่า ควรดำเนินการตามแนวทางเชิงรุกในการบริหารจัดการตามหลักการของหน่วยงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้ 1) เร่งรัดดำเนินการสำรวจจัดทำทะเบียนจำนวนโบราณสถานทั้งหมดในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและดำเนินการกำหนดขอบเขตของโบราณสถานให้ชัดเจนเพื่อเป็นการแยกแยะเขตของโบราณสถานให้ออกจากพื้นที่ของชุมชน 2) เร่งรัดดำเนินการทางด้านงานวิชาการ และงานบูรณะโบราณสถานเพื่อป้องกันไม่ให้โบราณสถานเสื่อมสภาพ 3) การดำเนินการถ่ายทอดข้อมูลองค์ความรู้ด้านแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่ แนวทางการอนุรักษ์โบราณสถาน และความสำคัญของโบราณสถานต่อชุมชน 4) ดำเนินการประสานงานความร่วมมือกับหน่วยงานและชุมชน ถึงแนวทางการ

ดำเนินงาน การส่งเสริมให้เกิดความรู้และความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อให้เกิดความรักความหวงแหนในโบราณสถาน และ 5) การดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและประชาชนมีรายได้จากการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรมสอดคล้องกับงานวิจัยของยุภาพร ไชยแสน (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบคุณค่าอันโดดเด่นเป็นสากลของพระธาตุพนมสู่การเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม ผลการศึกษาพบว่า การศึกษาคุณค่าอันโดดเด่นเป็นสากลสู่การเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมของพระธาตุพนม ประกอบไปด้วย 3 เกณฑ์คือ เกณฑ์ที่ 1 การมีอริยภาพในการสร้างสรรค์ทางศิลปกรรมที่มีลักษณะเป็นศิลปะผสมผสานเกิดการพัฒนามาเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีความโดดเด่นเฉพาะ เกณฑ์ที่ 2 รูปแบบสถาปัตยกรรมของพระธาตุพนมมีอิทธิพลต่อรูปทรงและเป็นต้นแบบพระธาตุเจดีย์ที่เป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเกณฑ์ที่ 6 พระธาตุพนมได้มีการสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณีที่มีการเชื่อมโยงกับการบูชาพระอัฐธาตุที่เป็นสัญลักษณ์แทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า การศึกษาเปรียบเทียบพบว่า แหล่งที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการขอขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมมากที่สุด คือ วัดมหาโพธิ์พุทฺธคยาและกลุ่มวัดบุโรพุทโธ การเสนอแนะแนวทางด้านการบริหารจัดการพื้นที่ พบว่า แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ การวางแผนและการดำเนินงานอนุรักษ์บริเวณพื้นที่รวมถึงการเสนอแนะแนวทางด้านการบริหารจัดการพื้นที่ที่มีการร่วมกันบริหารจัดการพื้นที่ ทั้งหน่วยงานราชการส่วนกลางและระดับพื้นที่ โดยจะต้องมีนโยบายในการผลักดันที่ชัดเจนจากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกระดับชั้น รวมถึงวัดและประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมากขึ้น โดยควรมุ่งเน้นในระดับพื้นที่ คือ วัดและชุมชนเป็นหลัก เนื่องจากเป็นเจ้าของพื้นที่และราชการส่วนกลางเข้ามาช่วยสนับสนุนการบริหารจัดการ ให้มีการบริหารจัดการพื้นที่ร่วมกันจะทำให้ความยั่งยืนต่อไป และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สีสมพร สุธติจักษ์ (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารการพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบริบทมรดกโลกทางธรรมชาติ : กรณีศึกษาป่าสงวนแห่งชาติหินหนามห่อเมืองบัวละพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลการศึกษาวิจัย พบว่าข้อเสนอกลยุทธ์การบริหารการพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายเอกชนมาลงทุน กลยุทธ์การส่งเสริมสนับสนุนภาครัฐและเอกชนเข้าร่วมประชาสัมพันธ์ กลยุทธ์การ ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาสมรรถนะ ให้บุคลากรมีความเชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวและมรดกโลก กลยุทธ์การส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กลยุทธ์การส่งเสริมสนับสนุนการศึกษา ผลกระทบที่

เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และกลยุทธ์การส่งเสริมสนับสนุนการสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยวและข้อเสนอแนะ

องค์ความรู้ใหม่

อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยได้จัดทำวิธีหรือแนวทางในการทำงานเพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามนโยบายที่กำหนดไว้ ได้การจัดองค์กรที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานด้วยการลดขั้นตอนการปฏิบัติงานให้มีความสะดวกและคล่องตัว ด้วยการจัดทำแผนการดำเนินงานหรือข้อตกลงในการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการพื้นที่ ผู้บริหารควบคุมและตรวจสอบการปฏิบัติงานด้วยความชอบด้วยกฎหมายและความเหมาะสมมีการอำนวยความสะดวกให้พนักงานปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ทำงานตามระเบียบ ข้อบังคับที่วางไว้ นำรายงานผลการดำเนินงานและผลการประเมินจากภายในและภายนอกมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาองค์กร ซึ่งสามารถสรุปได้ 5 กระบวนการ คือ 1) เร่งรัดดำเนินการสำรวจจัดทำทะเบียนจำนวนโบราณสถานทั้งหมด 2) เร่งรัดดำเนินการทางด้านงานวิชาการ และงานบูรณะโบราณสถาน 3) การดำเนินการถ่ายทอดข้อมูลองค์ความรู้ด้านแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่ 4) ดำเนินการประสานงานความร่วมมือกับหน่วยงานและชุมชน และ 5) การดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและประชาชนมีรายได้จากการบริหารจัดการพื้นที่

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุประดับสภาพการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่มีต่อการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก พบว่า บุคลากรที่มี เพศ อายุ การศึกษา ตำแหน่ง เงินเดือน และประสบการณ์ทำงาน แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก ไม่แตกต่างกันทุกด้าน แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก ได้แก่ 1) การดำเนินการสำรวจจัดทำทะเบียนจำนวนโบราณสถานทั้งหมดให้ชัดเจน 2) การดำเนินการทางด้านงานวิชาการและงานบูรณะโบราณสถาน 3) การดำเนินการถ่ายทอดข้อมูลองค์ความรู้ด้านแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่ 4) การดำเนินการประสานงานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและชุมชน และ 5) การดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนผลประโยชน์ให้กับประชาชนในพื้นที่จากการบริหารจัดการอย่างเป็นรูปธรรม ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่ 1) อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยควรดำเนินการสำรวจจัดทำทะเบียนจำนวนโบราณสถาน

ให้ชัดเจนเพื่อเป็นการแยกแนวเขตของโบราณสถานให้ออกจากพื้นที่ของชุมชน 2) อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยควรดำเนินการบูรณะโบราณสถานเพื่อป้องกันไม่ให้โบราณสถานเสื่อมสภาพ 3) อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยควรดำเนินการถ่ายทอดข้อมูลองค์ความรู้ด้านแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่ และแนวทางการอนุรักษ์โบราณสถาน 4) อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยควรประสานงานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและชุมชนให้เข้าใจถึงแนวทางการดำเนินงานของอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และ 5) อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยควรส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนและประชาชนมีรายได้จากการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่ 1) ควรศึกษาปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย 2) ควรศึกษาความต้องการของประชาชนต่อการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลก กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และ 3) ควรศึกษารูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้การดำเนินงานในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยมีความยั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

- ชาตรี มหันตรัตน์ และจันทร์แรม เรือนแป้น. (2562). รูปแบบการบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลกแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและเมืองบริวารอย่างยั่งยืน. วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า, 6(3), 31- 38.
- พระปลัดโอภาส โอภาโส (ศิริกิตติกุล). (2562). การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการจัดการพื้นที่มรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ใน (ดุขฎิณิพนธ์พุทธศาสตร์ดุขฎิณิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยุภาพร ไชยแสน. (2563). การศึกษาเปรียบเทียบคุณค่าอันโดดเด่นเป็นสากลของพระธาตุพนมสู่การเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม. ใน (วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางผังชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานพื้นที่พิเศษ 4. (2566). แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่พิเศษมรดกโลกสุโขทัย-ศรีสัชกาลาย-กำแพงเพชร (พ.ศ.2566-2570). กรุงเทพมหานคร: องค์การบริหารการพัฒนา

พื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

สีสมพร สุดทิจัก. (2563). กลยุทธ์การบริหารการพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในบริบทมรดกโลกทางธรรมชาติ : กรณีศึกษาป่าสงวนแห่งชาติหินหนามหน่อเมืองบัวละพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. ใน (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

อนันตพงษ์ ไกรเกรียงศรี. (2562). การบริหารจัดการเส้นทางท่องเที่ยวแหล่งมรดกโลก อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย และอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร. ใน (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารศิลปะและวัฒนธรรม). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.

อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย. (2566). ข้อมูลอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย. สุโขทัย: อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย.